

Lausuntopyyntökysely

Vastausaika 11.10.2016 13:58:26

FIN Lausuntopyyntökysely sote syksy 2016

1. TAUSTATIEDOT

Vastaajien määrä: 1

Vastaajatahon virallinen nimi	Vastauksen kirjanneen henkilön nimi	Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot	Lausuntopyynnön käsittelypäivämäärä toimielimessä	Toimielimen nimi
SámiSoster ry	Juha Guttorm			

---

2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

---

3. 1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaistasaatavuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

Vastaajien määrä: 1

SámiSoster ry toteaa aluksi, että yhdistys on aiemmin, 1.2.2016 antanut laajan ja perusteellisen lausunnon sosiaali- ja terveysministeriölle kyseisestä uudistushankkeesta. Nyt lausunnolla olevassa lakikokonaisuudessa yhdistyksemme ehdotuksia ei ole miltään osin otettu huomioon.

---

4. 2. Antaako esitys riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite? Jos ei, miten tavoitteen saavuttamisen edellytyksiä voitaisiin parantaa?

Ei vastauksia.

---

5. 3. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Vastaajien määrä: 1

Esityksessä ei taata saamelaisille riittäviä vaikutusmahdollisuuksia. On tarpeen erikseen turvata saamelaisen alkuperäiskansan vaikutusmahdollisuudet ottamalla siitä tarvittavat säännökset uudistushankkeen keskeisimpiin lakeihin.

---

6. 4. Muodostaako maakuntalaki tarkoituksenmukaisen yleislain tulevien maakuntien hallinnon ja talouden järjestämiselle?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

ei pääosin

Saamelaisten perustuslaillista itsehallintoa saamelaisten kotiseutualueella ei ole huomioitu lainkaan maakunnallista itsehallintoa valmisteltaessa.

---

7. 5. Maakuntalain 2 luvussa määritellään maakunnan tehtävät. Onko maakunnalle esitetty tehtäväkokonaisuus uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

ei pääosin

Miten Lapin maakuntaitsehallinnon tehtävät ja toimivalta suhteutuvat osittain samalla alueella jo yli 20 vuotta toimineeseen saamelaisten itsehallintoon, josta on säädetty perustuslaissa samassa pykälässä kuin maakuntien itsehallinnosta? Asiaa ei ole lainkaan selvitetty hankkeen yhteydessä. Tällainen selvitys pitäisi tehdä pikimmiten yhteistyössä keskeisten saamelaistahojen kanssa. Yhdistys haluaa palauttaa mieliin eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannanoton vuodelta 2006 saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon edellytysten mahdollisesta heikentämisestä. Lausunnossaan kunta- ja palvelurakennemuutostusta koskevasta hallituksen esityksestä (HE 155/2006 vp) valiokunta piti tärkeänä, etteivät kuntajaon mahdolliset muutokset heikennä saamelaisille nykyisen lainsäädännön mukaan kuuluvia kielellisiä tai kulttuurisia oikeuksia taikka kulttuuri-itsehallinnon edellytyksiä (PeVL 37/2006 vp, s. 8). Yhdistys tiedostaa toki hyvin sen, että sote- ja maakuntauudistuksessa ei ole kyse kuntajaon muuttamisesta. On kuitenkin pidettävä mielessä, että perustettava, uusi Lapin maakunnallinen itsehallinto ja saamelaisten itsehallinto ovat molemmat perustuslain 121.4 §:n tarkoittamia kuntia suuremmalla hallintoalueella vaikuttavia itsehallintomuotoja, joiden alueellinen ja asiallinenkin toimivalta menevät osittain päällekkäin. Tästä näkökulmasta asiaa tarkastellen sote- ja maakuntauudistukseen saattaa sisältyä elementtejä, jotka ovat perustuslain kannalta pulmallisia. Sen vuoksi asiakokonaisuutta olisi etukäteen perusteellisesti selvitettävä, jottei uudistus taas kompastuisi perustuslaillisiin ongelmiin eduskuntakäsittelyn yhteydessä. Yhdistys on huolissaan siitä, että maakuntaitsehallinto kooltaan ja toimivaltuuksiltaan huomattavasti vahvempaa sekä merkittävästi suurempaa ja laajempaa yhteiskunnallista tukea nauttivana toimijana polkee alleen saamelaisten hennon, vasta orastavan itsehallinnon, jonka tosiasiallista aineellista sisältöä muovaavaa ja turvaavaa alemmaa lainsäädäntöä ei vielä juuri ole ja joka siksi joutuu helposti väistymään toimivaltaa koskevissa ristiriitatilanteissa. Näin ei välttämättä automaattisesti tapahdu, mutta se on varsin mahdollinen uhkakuva. Jotta se ei koskaan toteutuisi, olisi välttämätöntä selvittää näiden itsehallintomuotojen keskinäiset toimivaltasuhteet Lapin maakunnassa ja siinä yhteydessä valmistella ehdotukset saamelaisten itsehallinnon kehittämiseksi sote- ja maakuntauudistusta koskevassa lainsäädännössä sekä varmistaa, ettei perustettava maakuntaitsehallinto muodostu esteeksi saamelaisten itsehallinnon edelleen kehittämiseksi jatkossa.

---

8. 6. Maakuntalain 5 luvussa säädetään maakunnan asukkaiden osallistumisoikeuksista. Ovatko osallistumisoikeudet turvattu esityksessä riittävällä tavalla?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

ei

Ks. tarkemmat perustelut kohdassa 9.

---

9. 7. Maakuntalain 9 luvussa säädetään maakunnan palvelulaitoksesta. Onko siitä esitetty säädettäväksi tuottamisen organisoinnin näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

ei

Ks. tarkemmat perustelut kohdassa 9.

---

10. 8. Maakunnan talouden ohjaus perustuu erityisesti maakuntalakiin ja maakuntien rahoituslakiin. Ohjaavatko maakuntien rahoitusmalli ja maakuntalain mukainen taloudenohjausmekanismi maakuntien taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla?

Ei vastauksia.

---

11. 9. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntalaista.

Vastaajien määrä: 1

Maakuntalakiluonnoksen 27 §:n mukaan Lapin maakuntahallituksen tulisi asettaa saamen kielen vaikuttamistoimielin, jonka jäsenten tulisi edustaa alueen saamenkielisiä asukkaita. Vähintään kolmasosa jäsenistä olisi nimitettävä saamelaiskäräjien esittämistä henkilöistä. Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan vaikuttamistoimielimen tehtävänä olisi selvittää, arvioida ja määritellä saamenkielisten asukkaiden palvelujen tarvetta ja seurata näiden palvelujen saatavuutta ja laatua. Selvitysten perusteella toimielin tekisi maakuntahallitukselle ehdotuksia palvelujen kehittämiseksi. Perusteluissa on erikseen painotettu, että tällä vaikuttamistoimielimellä ei olisi Lapin maakunnallisia toimielimiä sitovaa päätösvaltaa. Varmemmaksi vakuudeksi on vielä todettu, että maakuntahallinto ei voisi delegoida päätösvaltaa vaikuttamistoimielimelle.

Vuonna 1996 voimaantulleen saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa sääntelevän perustuslain säännöksen keskeisenä tavoitteena oli lisätä saamelaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia kieltään ja kulttuuriaan sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskeissa asioissa. Saamelaisten itsehallinto oli tarkoitettu dynaamiseksi niin, että sen sisältöä eli saamelaisten tosiasiallisia vaikutusmahdollisuuksia kehitettäisiin vähitellen alemmassa lainsäädännössä ja että tämä kehittämissä tapahtuisi saamelaisten omassa ohjauksessa. Hyväksyessään mainitun perustuslain säännöksen valtiolta sitoutui samalla toteuttamaan ja kehittämään saamelaisten itsehallintoa lainsäädännössään.

Kyseisessä laajassa hallinnollisessa uudistushankkeessa olisi pitänyt kehittää mainitun perustuslain säännöksen tarkoituksen ja hengen mukaisesti saamelaisten itsehallintoa eli lisätä heidän vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksiaan erityisesti omakielisiä ja oman kulttuurinsa mukaisia sote-palveluja koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Näin ei kuitenkaan ole menetelty, vaan saamelaisten kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia turvaavan perusoikeussäännöksen (17.3 §) samoin kuin saamelaisten itsehallintoa sääntelevän perustuslain säännöksen (121.4 §) vaatimukset on sivuutettu kokonaan. Lakiluonnoksen perusteluissa ei edes mainita sitä oleellista seikkaa, että saamelaisten itsehallinnosta, sen perusteista on varsinaisesti säädetty perustuslain 121.4 §:ssä. Perusteluissa viitataan tältä osin vain saamelaiskäräjälakiin, jossa säädetään tarkemmin itsehallinnosta. Saamelaisten itsehallinnon sääntely on järjestetty samaan tapaan kuin kunnallisen itsehallinnon sääntely, joka muodostuu myös perustuslain säännöksestä ja sitä tarkentavasta kuntalaista.

Maakuntalakiluonnoksen mukainen saamen kielen vaikuttamistoimielin on pelkkä lausunnonantoeelin, jonka kannanotoilla ei ole minkäänlaista oikeudellista sitovuutta. Lakiluonnoksen yksityiskohtaisilla perusteluilla nimenomaisesti haluttu varmistaa, että vaikuttamistoimielin on ja pysyy pelkkänä neuvoo-antavana toimielimenä ilman tosiasiallisia vaikutusmahdollisuuksia. Tällainen neuvoo-antava lausunnonantoasema oli jo entisellä saamelaisvaltuuskunnalla, jonka tilalle nykyinen saamelaisten itsehallintoelin saamelaiskäräjät vuoden 1996 alusta asetettiin.

Seitsemäs kysymys (maakunnan palvelulaitos) liittyy kaikkeen edellä sanottuun. Kun nykyisin sote-palvelujen sekä järjestämisestä että tuottamisesta vastaavat kunnat, eriytetään jatkossa nämä tehtävät toisistaan eri organisaatioille. Palvelujen järjestämisestä vastaavat maakunnat ja tuottamisesta puolestaan maakuntien palvelulaitokset. Vaikka nämä palvelulaitokset tulisivatkin lakiluonnoksen perustelujen mukaan toimimaan maakuntavaltuustojen ohjauksessa ja olisivat niille vastuussa toiminnastaan, ovat ne silti erillisiä yksiköitä. Perustelujen mukaan ne ovat julkisoikeudellisia laitoksia ja siinä asemassa itsenäisiä oikeushenkilöitä ja viranomaisia. Saamelaisten näkökulmasta tämä merkitsee sitä, että heidän mahdollisuutensa vaikuttaa ja osallistua omien sote-palvelujensa tuottamiseen heikkenevät entuudestaan samalla kun niitä koskeva päätösvalta etäännyttää yhä kauemmas saamelaisten vaikutusvallan ulottumattomiin. Maakuntalakiluonnoksen palvelulaitosta koskevista perusteluista ilmenee, että saamelaisilla ei ole niiden hallinnossa mitään asemaa, ei edes Lapin maakunnan palvelulaitoksessa. Perustelujen valossa näyttäisi myös siltä, ettei saamen kielen vaikuttamistoimielimellä ole mitään yhteyttä palvelulaitokseen kun toimitin voisi tehdä ehdotuksia palvelujen kehittämisestä vain maakuntahallitukselle. Saamelaisilla tulisi olla vähintäänkin oma edustus Lapin maakunnan palvelulaitoksen hallituksessa.

Edellä todettuun liittyen on merkille pantavaa, että uudistushankkeessa ei ole tietääksemme selvitetty, miten käy nykyiselle saamelaiskäräjien ja saamelaisalueen kuntien väliseen sopimukseen perustuvalla järjestelyllä saamenkielisten ja -kulttuurin mukaisten sote-palvelujen tuottamisesta kun jatkossa kunnat eivät enää järjestä eivätkä tuota näitä palveluja. Nämä palvelut rahoitetaan nykyisin vuosittain valtion talousarvioon otettavalla määrärahalta, joka osoitetaan saamelaiskäräjien kautta saamelaisalueen kunnille (valtion talousarvion momentti 33.60.36). Aiotaanko vastaava järjestely toteuttaa saamelaiskäräjien ja Lapin maakunnan (vai maakunnan palvelulaitoksen) yhteistyönä niiden välisellä sopimuksella ja mikä olisi tämän järjestelyn suhde saamen kielen vaikuttamistoimielimeen? Ja mitä tapahtuu mainitulle määrärahalle, jonka olemassaoloa turvaava ja hallinnointia ohjaava säädöspohja on vähintäänkin epäselvä?

SámiSoster ry toistaa tässä yhteydessä esityksensä, jotka sisältyvät sen antamaan lausuntoon sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle helmikuussa 2016, seuraavasti:

Julkisella vallalla, erityisesti valtiolla on velvollisuus turvata saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen perusoikeuksien toteutuminen saamelaisten perustuslaillisen itsehallinnon perustalta. Yhdistys katsoo, että nyt vireillä olevassa laajassa ja moniulotteisessa uudistuksessa on ensisijaisesti kyse hallinnon uudistamisesta, missä yhteydessä on luontevaa lisätä saamelaisten vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksia kehittämällä heille perustuslaissa turvattua itsehallintoa lainsäätäjän tahdon mukaisesti. Samassa yhteydessä olisi turvattava myös riittävä, kohdennettu valtion rahoitus tämän itsehallinnon ohjauksessa järjestettäviin ja tuotettaviin saamelais erityisiin sote-palveluihin.

SámiSoster ry esittää, että uudistuksen yhteydessä

- 1) selvitetään pikaisesti, miten uudistukseen liittyvien maakunnallisten itsehallintoalueiden muodostaminen ja aluehallinnon uudistaminen suhteutuu saamelaisten perustuslaillisen itsehallinnon tarkoitukseen, tavoitteisiin ja kehittämistarpeisiin eritoten sosiaali- ja terveydenhuollon osalta,
- 2) turvataan laaditun selvityksen pohjalta yhdenvertaisesti saamelais erityisten (=saamen kielisten ja saamelaiskulttuurin mukaisten) sote-palvelujen järjestäminen ja tuottaminen saamelaisten omaehtoisesta ohjauksesta puitteissa. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi niin, että Lapin maakunnallisen itsehallintoalueen yhteyteen asetettaisiin erityinen saamelaistoimielin, jonka toimivaltaan kuuluisi itsenäisesti päättää saamelais erityisten sote-palvelujen järjestämisestä ja kehittämisestä Lapin maakunnassa. Tällä toimitelimeillä voisi olla myös valtakunnallinen vastuu saamelais erityisten sote-palvelujen kehittämisestä, yhteensovittamisesta ja yhdenvertaisesta laadusta sekä palveluihin liittyvästä tiedontuotannosta. Saamelaisten itsehallintoperiaatteen toteutumisen turvaamiseksi saamelaistahojen kuten SámiSoster yhdistyksen nimeämällä edustajilla tulisi olla enemmistö kyseisessä toimitelimeessä. Saamelaisedustuksen lisäksi Lapin maakunnallinen itsehallintoalue nimeäisi edustajansa toimitelimeen, jotta saamelais erityisten palvelujen ja alueen muulle väestölle tarkoitettujen palvelujen yhteensovittaminen voitaisiin varmistaa. Toimitelimen tukena tulisi olla riittävästi valmistelevaa henkilöstöä.
- 3) valmistellaan 2. kohdassa tarkoitettujen toimitelimen asettamisen edellyttämät säännökset otettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselakiin ja tarvittaessa muihinkin uudistuksen yhteydessä säädettäviin lakeihin. Lakiin pitäisi ottaa säännökset ainakin toimitelimen tehtävistä, toimivallasta, asettamistavasta ja asemasta itsehallintoalueen organisaatiossa.
- 4) turvataan saamelais erityisten sote-palvelujen rahoitus vähintään nykyiselle tasolle ja osoitetaan rahoitus edellä 2. kohdassa tarkoitettujen toimitelimen päätettäväksi. Tästä pitäisi ottaa riittävät säännökset sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselakiin että uudistettavaan valtiosuuslainsäädäntöön.
- 5) turvataan saamelaisten asema Lapin maakunnan itsehallintoa toteuttavassa maakuntavaltuustossa ja maakuntahallituksessa varaamalla heille riittävästi edustajanpaikkoja molemmissa elimissä. Saamelaisten

edustajat maakuntavaltuustoon voitaisiin valita saamelaisten suoralla kansanvaalilla saamelaiskäräjien vaalien yhteydessä tai edustajien nimeäminen voitaisiin antaa saamelaiskäräjien tehtäväksi noudattaen esimerkiksi samantapaista menettelyä kuin saamelaisten edustajan valitsemisessa evankelis-luterilaisen kirkon ylimpään elimeen kirkolliskokoukseen (ks. kirkkolaki 1054/1993, 20. luvun 1 § ja 17. b luvun 2 §). Saamelaistedustajien valintamenettelystä maakuntavaltuustoon ja maakuntahallitukseen pitäisi ottaa säännökset maakuntalakiin ja tarvittaessa saamelaiskäräjälakiin sekä muihin uudistuksen yhteydessä annettaviin säädöksiin.

Lisäksi yhdistys pitää tärkeänä turvata raja-alueyhteistyön edellytykset saamelaiserityisten palvelujen järjestämisessä sekä lainsäädännöllisin että hallinnollis-rakenteellisin keinoin erityisesti Suomen ja Norjan välillä.

Lopuksi yhdistys kiinnittää huomiota suunniteltuihin tehtäväsiirtoihin ELY-keskuksesta maakuntahallinnolle siltä osin, että poronhoitajien sijaisapu on nykyisellään hyvin toimiva järjestelmä MELA:n kautta ja se on syytä säilyttää edelleen samalla tavalla.

---

12. 10. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 4 §:ssä säädettäisiin palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta. Säännöksen mukaan palvelut on toteutettava väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakkaita, mutta säännöksen mukaisten edellytysten täytyessä palveluja voidaan koota suurempiin kokonaisuuksiin. Onko säännös palvelujen saatavuuden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

ei pääosin

Saamenkielisten ja saamelaiskulttuuriseen taustaan mukautettujen palvelujen saatavuus ja saavutettavuus kirjattava ja turvattava erikseen.

---

13. 11. Maakunnat muodostavat 5 yhteistyöaluetta, joista kussakin on 3–4 maakuntaa. Yhteistyöalueeseen kuuluvat maakunnat laativat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 16 §:n mukaisen yhteistyösopimuksen. Siinä maakunnat sopivat keskinäisestä yhteistyöstä palvelujen järjestämisessä ja toteuttamisessa. Sopimus on oikeudellisesti maakuntia sitova. Onko sopimuksen sitovuus perusteltua?

Ei vastauksia.

---

14. 12. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 16 §:n mukaan laadittavassa yhteistyösopimuksessa on sovittava toimenpiteet palvelujen integraation varmistamiseksi. 23 §:n mukaisesti palvelun tuottajan velvollisuutena on valmistaa palveluketjujen integraation toteutuminen ja toimittava integraation edellyttämässä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Ovatko säännökset riittäviä asiakaslähtöisen integraation toteutumiseksi?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

ei pääosin

Sopimukseen on erikseen kirjattava saamelaisten palvelut ja palvelun tuottajan valinnassa jo kiinnitettävä huomiota ko. asiaan.

---

15. 13. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain mukaan valtion ohjausta vahvistetaan sosiaali- ja terveystalvueluissa (19 §, 4 luku, 6 luku). Onko tämä uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltua?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

kyllä pääosin

Saamelaisen alkuperäiskansan oikeuksien toteutuminen on valtion vastuulla.

---

16. 14. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 22 §:n mukaan maakunnan on omassa toiminnassaan erotettava sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen ja palvelujen tuottaminen. Onko järjestämisen ja tuottamisen erottaminen uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukaista?

Ei vastauksia.

---

17. 15. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 22 §:n mukaan maakunnalla on yhtiöittämisvelvollisuus maakunnan hoitaessa sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä kilpailutilanteessa markkinoilla tai jos palvelut ovat valinnanvapautta koskevissa säännöksissä tarkoitettun laajan valinnanvapauden piirissä. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Ei vastauksia.

---

18. 16. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista.

Vastaajien määrä: 1

Yhdistys vastaa kysymyksiin nrot 10-15 kootusti seuraavasti:

Yhdistyksen mielestä on valitettavaa, ettei myöskään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiluonnoksessa ole otettu huomioon yhdistyksen aiemmin esiintuomia näkökohtia ja esityksiä. Lakiluonnoksen perusteluissa ei ole korjattu edes asiavirheitä, joista yhdistyksemme huomautti jo syksyllä 2014 silloiselle perustalvueluministeri Susanna Huoviselle jättämässään muistiossa. Yleisperusteluissa todetaan yhä virheellisesti, että "saamen kielilain mukainen kulttuuri-itsehallinto ei koske sosiaali- ja terveystalvuelujen järjestämistä, mikä on kuntien vastuulla." Saamen kielilaissa ei säädetä saamelaisten kulttuuri-itsehallinnosta, vaan saamelaisille turvatusta yksilöllisestä oikeudesta käyttää omaa kieltään saamea viranomaisissa. Saamelaisille yhteisöllisenä oikeutena turvatusta kulttuuri-itsehallinnosta on säädetty perustuslaissa ja tämä itsehallinto koskee nimestään huolimatta myös sosiaali- ja terveystalvuelujen järjestämistä.

Lakiluonnoksen yleisperusteluissa viitataan perustuslain 17.3 §:ään, joka turvaa saamelaisille alkuperäiskansana oikeuden ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan. Pykälässä säädetään myös saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisissa, mistä säädetään tarkemmin lailla (nykyisin saamen kielilaissa). Tämän jälkeen perustalvueluissa todetaan, että kunnilla ei ole velvollisuutta järjestää sosiaali- ja terveystalvueluja saamen kielellä. Asiakkaalla ja potilaalla on kuitenkin perustalvuelujen mukaan oikeus saada tulkausta kaikille kolmelle saamen kielelle saamelaisten kotiseutualueella ja niissä kuntayhtymissä, johon nämä kunnat kuuluvat.

Lakiluonnoksen palvelujen kieltä koskevassa 6 §:ssä on viittaus saamen kielilakiin. Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan tämän viittaussäännöksen tarkoituksena ei ole laajentaa saamen kielilaisissa säädettyä oikeutta käyttää saamen kieltä muissa viranomaisissa tai tilanteissa kuin mitä mainitussa laissa on nimenomaisesti säädetty.

Lakiluonnoksen säännöksistä ja niiden perusteluista seuraa, että saamelaisten oikeus saada omakielisiä sote-palveluja määräytyy yksinomaan saamen kielilain säännösten mukaisesti. Saamen kielilaki on kuitenkin säädetty yleisen kielilain tavoin silmällä pitäen oikeutta käyttää saamen kieltä viranomaisissa erityisesti hallintoasioiden käsittelyn yhteydessä. Lakia valmisteltaessa on ensisijaisesti ajateltu kertaluonteista ja lyhytkestoista asiointia jossakin hallintoviranomaisessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon alalla kielellisten oikeuksien turvaamisessa ei ole kuitenkaan kyse niinkään "asioimisesta viranomaisissa", vaan mahdollisuudesta saada usein jokapäiväistä ja hoitolaitoksissa ympärivuorokautista hoitoa ja huolenpitoa omalla kielellään ja omaan kulttuuriinsa mukautetusti sekä käyttää hoitotilanteissa omaa kieltään. Tähän kysymykseen liittyy myös kulttuurisen ymmärryksen tarve, mikä korostuu erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa, joissa käsiteltävät asiat ovat hyvin henkilökohtaisia ja toisinaan vaikeasti sanoiksi puettavia. Avun ja tuen saanti perustuu pääosin kielelliseen vuorovaikutukseen, jolloin saamelaisen asiakkaan tai potilaan pitää yhtäältä tulla ymmärretyksi oikein saadakseen tarvitsemaansa apua ja toisaalta hänen on ymmärrettävä palvelun antajan kieltä ymmärtääkseen sen, mitä hänelle kerrotaan. Näissä tilanteissa tulkin käyttäminen - mihin saamen kielilain mukaiset oikeudet viime kädessä nojaavat - saattaa tuntua asiakkaan mielestä hyvin kiusalliselta. Tulkkauksen järjestäminen ympärivuorokautisissa hoitotilanteissa on muutoinkin mahdoton tehtävä ja sitä paitsi luonnoton tapa toteuttaa potilaan kielelliset oikeudet.

Puheena olevassa asiassa on viime kädessä kyse saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen perusoikeuksien toteutumisen turvaamisesta muihin väestöryhmiin nähden yhdenvertaisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden tulisi toteutua myös käytännön tasolla. Tämä edellyttää lainsäädännön tarkistamista. Lainsäädäntöön pitäisi ottaa riittävän täsmällinen ja velvoittava säännös tai säännökset saamelaisten oikeudesta saada omakielisiä ja omaan kulttuuriseen taustaansa mukautettuja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja ainakin saamelaisten kotiseutualueella. Luontevin ja samalla lainsäädäntöteknisesti paras tapa ratkaista kysymys olisi ottaa asiasta säännös nyt lausuntokierroksella olevaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin. Säännös voitaisiin lisätä lain 6 §:ään, sen 2 momentiksi jotenkin seuraavaan muotoon:

"Saamelaisten kotiseutualueella on palvelut järjestettävä myös saamen kielellä ja saamelaiseen kulttuuritaustaan mukautettuna. Oikeudesta käyttää saamen kieltä säädetään saamen kielilaisissa (1086/2003)."

Jos tämän kaltainen säännös koetaan liian velvoittavaksi tai muista syistä vaikeaksi toteuttaa, voitaisiin säännökseen lisätä järjestettävä –sanan perään sanapari "mahdollisuuksien mukaan". Mikäli tämäkin muotoilu katsotaan mahdottomaksi toteuttaa, voitaisiin harkita vielä lievempää säännöstä vaikkapa edellä mainittuun sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettuun lakiin sisältyvää säännöstä mukailien seuraavasti:

"Saamelaisten kotiseutualueella on palveluja järjestettäessä otettava huomioon saamelaisten omasta kieli- ja kulttuuritaustasta johtuvat tarpeet. Oikeudesta käyttää saamen kieltä säädetään saamen kielilaisissa (1086/2003)."

Säännöksen tarkoitusta voitaisiin sen yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkentaa toteamalla, että sillä pyritään turvaamaan saamelaisten oikeus saada omalla kielellään omaan kulttuuritaustaansa mukautettuja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Ehdotettu säännös olisi luonteeltaan yleinen ja tulisi sovellettavaksi kaikissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastilanteissa saamelaisten kotiseutualueella Enontekiön, Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kunnissa.

Itse asiassa järjestämislakiluonnoksen 1 §:n yksityiskohtaiset perustelut tukisivat varsin hyvin ehdotettua säännöstä. Perusteluissa todetaan, että lain tarkoituksena on muun muassa luoda asianmukaiset edellytykset sille, että koko maassa on saatavilla riittävästi yhdenvertaisesti palveluja sekä palveluja tarvitsevien ihmisten tarpeet ja niissä tapahtuvat muutokset huomioon otettava palvelurakenne. Lisäksi perusteluissa viitataan eduskunnan perustuslakivaliokunnan toistuvasti lausumaan kantaan, että sosiaali- ja terveyspalvelujen on vastattava alueellisiin ja yksilöllisiin tarpeisiin. Perusoikeuksien toteutumista ei voi lähestyä keskimääräisen ihmisen näkökulmasta. Sosiaali- ja terveyspalveluja koskevasta lainsäädännöstä ja oikeuskäytännöstä muodostuu velvollisuus ottaa huomioon kokonaisvaltaisesti ihmisen yksilölliset tarpeet (järjestämislakiluonnoksen s. 1). Kyse on näin ollen lopulta asiakaslähtöisyyden toteuttamisesta palveluja järjestettäessä.

Järjestämislakiluonnoksen 36 §:ssä ehdotetaan Lapin maakunnan tehtäväksi tukea saamenkielisten palvelujen kehittämistä erityisesti koko Lapin alueella, mutta tarvittavin osin myös muualla Suomessa. Säännös liittyy yleiseen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoimintaan maakunnassa. Yhdistyksen mielestä säännöksellä ei ole todellista sisältöä ja on siksi sellaisenaan pelkkä julistus. Sitä paitsi säännöstä rasittaa sama puute kuin maakuntalakiluonnokseen sisältyvää säännöstä saamen kielen vaikuttamistoimielimestä; että saamelaisten asioita ohjaavat ja niistä päättävät muut kuin saamelaiset itse.

Lopuksi yhdistys kiinnittää huomiota lakikokonaisuuden yhteydessä käytettyjen käsitteiden käyttöön. Lakiluonnosten perusteluissa on sotkettu keskenään käsitteet "saamenkielinen" ja "saamelainen". Saamenkielinen voi olla ja saamenkieliseksi voi tulla kuka tahansa, joka opettelee saamen kielen. Saamelainen on etnisyyteen perustuva käsite, jossa saamen kieli on vain yksi osatekijä, tosin tärkeä sellainen. Suomen perustuslaki ei tunne saamenkielisiä asukkaita eikä saamenkielistä västöä. Sen sijaan se tuntee saamelaiset alkuperäiskansana. Mainittu saamen kielen vaikuttamistoimielin edustaisi lakiluonnoksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan Lapin maakunnan saamenkielisiä asukkaita. Saamelaisista siinä ei puhuta mitään.

---

19. 17. Kysymys vain kunnille: Voimaanpanolaissa on tarkoitus säätää siitä, mihin maakuntaan kunnat kuuluvat uudistuksen tullessa voimaan. Katsotaanko kunnassanne, että sen tulee kuulua voimaanpanolain 5 §:ssä esitettyyn maakuntaan?

Ei vastauksia.

---

20. 18. Kysymys vain kunnille: Mikäli vastasitte edelliseen kysymykseen ei, mihin maakuntaan kunnan tulisi kuulua ja miksi? (Kunnan tulee toimittaa valtuuston päätösasiakirja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöön)

Ei vastauksia.

---

21. 19. Väliaikaishallinnosta sekä väliaikaisen valmistelutoimielimen tehtävistä ja toimivallasta säädetään voimaanpanolain 2 luvussa. Onko väliaikaishallinnosta säädetty riittävällä tavalla?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

ei

Lapin valmistelutoimielimessä tulisi turvata riittävä saamelaisten edustus.

---

22. 20. Voimaanpanolain 14 §:n mukaan kunnallisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavissa organisaatioissa työskentelevä henkilöstö siirtyisi maakuntien palvelukseen liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaisesti. Lisäksi henkilöstö, joka muualla kunnan hallinnossa tai tukipalveluissa tekee pääasiassa sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä, siirtyisi maakuntien palvelukseen. Onko henkilöstön siirtymisestä esitetty säädettäväksi henkilöstön aseman näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

Ei vastauksia.

---

23. 21. Voimaanpanolain 4 luvun mukaan lakisääteisten kuntayhtymien koko omaisuus sekä kuntien irtain omaisuus siirtyy maakunnille. Kuntien toimitilat ja kiinteistöt jäävät kuntien omistukseen. Onko omaisuusjärjestelyjä koskeva ratkaisu hyväksyttävä?

Ei vastauksia.

---

24. 22. Jos vastasitte edelliseen kysymykseen ei tai ei pääosin, millä tavoin omaisuusjärjestelyt pitäisi toteuttaa?

Ei vastauksia.

---

25. 23. Voimaanpanolain 41 §:ssa säädettäisiin kunnan tuloveroprosentista vuosina 2019 – 2021. Pidätekö veronmaksajien yhdenvertaisen aseman näkökulmasta perusteltuna, että kuntien veroprosentteja esitetään rajoitettavaksi kolmen vuoden määräajaksi?

Ei vastauksia.

---

26. 24. Voimaanpanolain 42 §:n mukaan maakunnan on perustettava sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain tarkoittamat maakunnan palvelulaitoksen tytäryhtiöt, jotka tuottavat lailla erikseen säädetyn laajan valinnanvapauden piiriin kuuluvia palveluita siten, että yhtiöittäminen on toteutettu 31.12.2020. Onko esitetty siirtymäaika riittävä maakunnan yhtiömuotoisen tuotannon organisoimiseksi?

Ei vastauksia.

---

27. 25. Muut vapaamuotoiset huomiot voimaanpanolaista.

Ei vastauksia.

---

28. 26. Valtio rahoittaa perustettavien maakuntien toiminnan, eli vastuu sosiaali- ja terveystalouden rahoittamisesta osoitetaan valtiolle. Onko ratkaisu uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

kyllä pääosin

Samalla on tärkeää turvata riittävä erillisrahoitus saamenkielisten ja saamelaiseen kulttuuristaan mukautettujen palvelujen järjestämistä ja tuottamista varten. Lisäksi saamelaisilla tulisi olla keskeinen asema tämän rahoituksen kohdentamiseen liittyvässä päätöksenteossa.

---

29. 27. Maakuntien tuloja ovat valtion rahoitus (3 §) sekä asiakas- ja käyttömaksutulot (4 §). Lisäksi maakunnat voivat ottaa lyhytaikaista lainaa (3 §). Valtion rahoituksen kasvua rajoitetaan vuosittaisessa tarkistuksessa julkisen talouden kantokyvyn turvaamiseksi (6 ja 29 §). Onko maakunnilla riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistä?

Ei vastauksia.

---

30. 28. Ovatko maakuntien valtion rahoituksen määräytymisessä käytettävät palvelujen käyttöä kuvaavat tarvetekijät (luku 3, ml. uusi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

Ei vastauksia.

---

31. 29. Sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksessa siirrytään asteittain menoperusteisesta rahoituksesta tarveperusteiseen rahoitukseen. Onko maakuntien rahoitukselle vuosille 2019–2023 esitetty siirtymäaika (27 – 28 §) riittävä?

Ei vastauksia.

---

32. 30. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntien rahoituslaista.

Ei vastauksia.

---

33. 31. Pidättekö esitettyjä tapoja maakuntajaon muuttamiseksi tarkoituksenmukaisena? (erityisesti maakuntajakolain 2 ja 10 §)

Ei vastauksia.

---

34. 32. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntajakolaista.

Ei vastauksia.

---

35. 33. Ovatko valtionosuusjärjestelmään esitetyt, sote-uudistuksesta aiheutuvien merkittävien kuntakohtaisten muutosten lieventämiseksi esitetyt tasausjärjestelyt ja muut muutokset hyväksyttäviä ja riittäviä (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 24 §, 27§ 27 b§ ja 55§)?

Ei vastauksia.

---

36. 34. Ovatko valtionosuuskriteerit (ml. uusi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen - kriteeri) sekä niiden painotukset perusteltuja (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, luku 2 sekä luonnos valtioneuvoston asetukseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 3 §)?

Ei vastauksia.

---

37. 35. Vapaamuotoiset huomiot hallituksen esityksen valtionosuuskokonaisuudesta.

Vastaajien määrä: 1

Saamelaisten omakielisten palvelujen turvaamiseksi on erikseen varattava riittävä rahoitus saamelaisten perusoikeuksien toteutumiseksi.

---

38. 36. Pidätkö maakuntien rahoituksen keräämiseksi esitettyjä valtion verojärjestelmän muutoksia hyväksyttävinä?

Ei vastauksia.

---

39. 37. Vapaamuotoiset huomiot verolaeista.

Ei vastauksia.

---

40. 38. Kunnallista henkilöstöä koskevan lainsäädännön soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi koskemaan myös maakuntien henkilöstöä. Maakuntien työnantajaedunvalvontaa hoitaisi uudella lailla säädettävä Kunta- ja maakuntatyönantajat KT. Onko henkilöstön asemasta ja työnantajaedunvalvonnasta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

Ei vastauksia.

---

41. 39. Onko eläkkeiden rahoittamisesta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

Ei vastauksia.

---

42. 40. Vapaamuotoiset huomiot henkilöstön asemasta ja/tai työnantajaedunvalvonnasta sekä eläkkeistä.

Ei vastauksia.

---

43. 41. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne asemaan?

Vastaajien määrä: 1

SámiSoster ry on aiemmissa kannanotoissaan todennut, että se on omissa suunnitelmissaan valmistautunut sote-uudistukseen sisältyvän valinnanvapauslainsäädännön sote-asiakkaille tarjoamaan mahdollisuuteen hankkia tarvitsemansa palvelut myös kolmannelta sektorilta. Yhdistys korostaakin tärkeyttä luoda sosiaali- ja terveysalan yhdistyksille kuten SámiSoster ry:lle tosiasialliset edellytykset tuottaa perustason sote-palveluja. SámiSoster yhdistyksellä on ruohonjuuritason asiantuntemusta saamelaiskulttuurista ja saamelaisten arkipäiväisistä palvelutarpeista, mitä ei välttämättä ole käytettävissä julkissektorin palveluntuottajilla. Tämä seikka korostuu entuudestaan uudistuksen voimaantultua kun palveluja koskeva päätöksenteko siirtyy etäämmäksi saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelle. Uudistus tulee lisäämään yhdistyksen vastuuta siitä, että saamelaisten erityistarpeet tulevat asianmukaisesti huomioonotetuiksi sote-palveluja järjestettäessä ja tuotettaessa.

---

44. 42. Onko maakunnilla riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistä uudistuksen voimaan tultua?

Ei vastauksia.

---

45. 43. Mihin aiheeseen/aiheisiin liittyvää valtakunnallista tukea katsotte tarvitsevanne sote- ja maakuntauudistusten alueelliseen toteutukseen (voitte valita usemman vaihtoehdon)?

Vastaajien määrä: 1

---

46. 44. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Ei vastauksia.

---

47. 45. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Vastaajien määrä: 1

Ks. vastaus nro 16. Maakuntalakiin pitäisi lisäksi saada riittävät säännökset saamelaisten vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksista kuten edellä esitimme. Yhdistys on valmis osallistumaan niiden valmisteluun ja muotoiluun.